

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาและใช้รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้งครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงานศึกษา ดังนี้

1. ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม
2. ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสังคม
3. จริยธรรมทางพุทธศาสนา
4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. แนวคิดหลักของการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. บริบทโรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้ง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม

1. ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาเรื่องคุณธรรมจริยธรรม นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกันออกไปบ้าง ขึ้นอยู่กับแนวคิดของแต่ละบุคคล และศาสตร์อันเป็นพื้นฐานของบุคคลนั้นๆ โดยภาพรวมแล้วก็ใกล้เคียงกัน ตามความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 189) จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 17)

สงบ ลักษณะ (2524 : 29) กล่าวว่า จริยธรรมประกอบด้วยสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นค่านิยมที่เป็นคุณลักษณะภายในจิต อันจะคอยชักจูงกระตุ้นให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงที่จะประพฤติ (ทำพฤติกรรมภายนอก) ไปในทางที่ดีงามต่าง ๆ ตามค่านิยมจริยธรรมนั้น อีกส่วนหนึ่งของจริยธรรมคือ การกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับมาตรฐานของความดีงามทั้งปวงที่สังคมกำหนดและยอมรับต้องการ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 2) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยลักษณะและ

พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประการหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้อยู่ในสมาชิก เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษและไม่สมควร

สาโรช บัวศรี (2526 : 18-20) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ 2 ความหมาย ประการแรก ความหมายอย่างแคบ หมายถึง คุณธรรมและศีลธรรม ความหมายที่สองความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย อุดมการณ์ วินัย และมารยาท

ราชวรุมณี (2528 : 13) กล่าวว่าไว้ว่า พระจริยธรรมมีความหมายเดียวกันกับคำว่า จริยะหรือจริยา หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทั้งทางด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ด้านปัญญา

ประภาศรี สีหอำไพ (2531 : 18) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง หลักประพฤติกฎที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองคลองคุณธรรม หรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระบบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางของความประพฤติอยู่ในเรื่องความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีโดยล้นเกินที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

โกศล มีคุณ (2533: 4) ให้ความหมายของ จริยธรรมว่า เป็นเซว้ปัญญาทางสังคมของบุคคล อันได้แก่ การรับรู้ การสังเกต เข้าใจสถานการณ์ของสังคม เข้าใจอำนาจของสังคม คือ ความสามารถในการปรับตัวและควบคุมตัวเองในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับสังคม สาระต่าง ๆ ของบุคคลในสังคมเกิดจากความเจริญทางสติปัญญาที่งอกงามเพื่อเสริมสร้างสังคม

กิริติ บุญเจือ (2538 : 4) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ประมวลกฎเกณฑ์ ความประพฤติ การมีจริยธรรม คือ สถานภาพทางจริยธรรม

วศิน อินทสระ (2541 : 106-107) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ตามหลักจิตวิทยาว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน พร้อมอธิบายและให้ความหมายอันสั้นว่า คุณธรรม คือ ความกล้าเลิศแห่งอุปนิสัย นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึงความหมายที่นักปรัชญาทั้งหลายได้ให้ไว้ เช่น โสเครติส หมายถึง ปัญญาหรือความรู้พร้อมทั้งนิสัย ถึงกับเน้นว่า คุณธรรม คือ ความรู้เพลโต้เห็นด้วยว่าคุณธรรม คือ ความรู้ อริสโตเติล เห็นว่า คุณธรรม คือ นิสัยอันดีงาม แมกแคนซี่ กล่าวว่า คุณธรรม

คือ ความรู้และนิสัย เอ็มมานูเอลคานท์ เห็นว่า คุณธรรมคือการควบคุมแรงกระตุ้นต่างๆและความทะยานอยากได้ด้วยเหตุผล

สุชีรา บุญทัน (2541 : 7) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติอันถูกต้องดีงาม ทั้งกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (สมพร สอนสนาม. 2543 : 11 ; อ้างอิงมาจาก กรมวิชาการ. 2541 : 59)

ได้รวบรวมความหมายของคำว่า คุณธรรม จริยธรรม ที่กำหนดโดยผู้ทรงคุณวุฒิของไทยเป็นจำนวนมาก ความหมายต่างๆ ที่ให้ไว้มีความแตกต่างกันพอสมควรดังนี้

1. คุณธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ในการตัดสินความถูกผิด ดีชั่ว และควรทำไม่ควรทำของพฤติกรรม

2. จริยธรรม หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติ ตามความหมายนี้ จริยธรรมเป็นแนวทางและถ้าหากจะกำหนดต่อไปว่า แนวทางที่กล่าวนี้ หมายถึงแนวทางที่ดี ที่ถูกและที่ควรทำ กล่าวคือ หากพฤติกรรมใดอยู่ในแนวทางดังกล่าว ก็จะเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควรทำ ส่วนพฤติกรรมที่อยู่นอกแนวทางนี้จะเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูกและไม่ควรทำ

3. จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ดี ที่ถูกและที่ควรทำ ตามความหมายนี้เน้นที่ตัวพฤติกรรม (เน้นที่จริยะ) มากกว่าเน้นที่หลักเกณฑ์หรือแนวทาง ตามความหมายนี้ พฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูก ไม่ควรทำก็ไม่ใช่จริยธรรม

สมบัติ ท้ายเรือคำ (2543 : 8) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า คือ มาตรฐานหรือแนวทางในการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและให้สังคมมีความสุขและพอใจ จริยธรรมไม่ได้เป็นเพียงการกระทำในสิ่งที่สังคมเห็นว่าดี หรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ต้องเลือกกระทำในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

เสกสรร สวงนาม (2545 : 10) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า หมายถึงหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐอันเกิดจากการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องประสานกันระหว่างปัญญา ศีลและสมาธิ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรมด้านจิตนิยามและกรรมนิยาม อันเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญาและสมาธิ เป็นบทบาทรองรับเพื่อนำสู่เป้าหมาย คือ อิสราภาพในการดำรงชีวิต

ศิริวัฒน์ ลำพุกษา (2545 : 13) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ ทั้งทางร่างกาย วาจา ที่เป็นไปตามหลักของความดีโดยพื้นฐานมาจากจิตใจที่ดีงาม เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคมและประเทศชาติอันจะก่อให้เกิดความสงบสุข

ปรีชา ริโยธา (2546 : 19-20) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติ ที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตามจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับความต้องการในความประพฤติ ซึ่งมีความหมายถึงการกระทำอย่างเสรีในขอบเขตของมโนธรรม อัน

ได้แก่ความสำนึกในความบังควรที่จะกระทำ หรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้น ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมย่อมเกิดขึ้นได้อยู่เสมอในเมื่อสถานการณ์ของการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป

เพียเจท์ (Piaget. 1960 : 1) ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็นองค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลยอมรับว่าถูก ว่าดี ว่าควร เพื่อให้การยอมรับจากสังคม

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 45) ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นพื้นฐานของความยุติธรรม โดยถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันของบุคคล ซึ่งไม่ได้หมายถึง กฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับอยู่ทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่ยอมรับไว้ในทุกสถานการณ์และไม่มี ความขัดแย้งเป็นอุดมคติ

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปว่า คุณธรรมคือ คุณงามความดีที่บุคคลสั่งสมไว้ในตนเอง และมีพฤติกรรมที่ทุกสังคมยอมรับ ตัดสินตามกฎเกณฑ์ว่า ถูก ผิด ดี ชั่ว ควรและไม่ควรทำ จริยธรรมหมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสิ่งที่ควรประพฤติ ภายใต้กรอบ กฎเกณฑ์ที่สังคมเห็นว่า ถูกต้องเหมาะสม

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

เผชิญ กิจระการ และคณะ (2539 : 10-12; อ้างอิงมาจาก คำพล ชูรัตน์, 2538 และดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524) ได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขพฤติกรรม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม สรุปสาระสำคัญดังนี้

2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

กลุ่มของฟรอยด์ (Freud) เป็นนักจิตวิทยาคนแรก ที่มีชื่อเสียงในการพัฒนา จริยธรรม ฟรอยด์ได้อธิบายการเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ว่าเกิดจากแรงผลักดันจากจิตใต้สำนึกซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

2.1.1 อิด (Id) เป็นแรงขับภายในซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ควรหรือไม่ควรแต่อย่างใด

2.1.2 อีโก้ (Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่ยับยั้งการแสดงพฤติกรรมตามความต้องการของอิด โดยควบคุมจิตมิให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสังคม

2.1.3 ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวกับการรับรู้ทางคุณธรรมและกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามปทัสถานของสังคม โดยซุปเปอร์อีโก้กระตุ้นให้อิดละทิ้งความไม่ถูกไม่ควร และสนับสนุนอีโก้ให้เปลี่ยนทิศทางพฤติกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร

นักจิตวิทยาตามทฤษฎีวิเคราะห์มีความเชื่อว่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใกล้ชิดเป็นบุคคลสำคัญที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่บุตรหลานหรือผู้ที่อยู่ในความปกครอง โดยใช้การให้

รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังและพัฒนาให้ถึงระดับซูเปอร์อีโก้ เด็กจะมีพฤติกรรมกระทำตามกระบวนการถอดแบบ (Identification) จากวิธีการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้เด็กถอดแบบบุคลิกภาพ ค่านิยม และมาตรฐานจริยธรรมในสังคม จนกระทั่งยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ กล่าวคือ เมื่อจริยธรรมได้รับการปลูกฝังและพัฒนาในระดับซูเปอร์อีโก้แล้ว เด็กจะรู้สึกผิดเมื่อตนเองกระทำไม่ถูกต้องและยอมรับการลงโทษและจะมีความรู้สึกชื่นชมตนเองเมื่อปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรม

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบ

สกินเนอร์ (Skinner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบ กล่าวว่า พฤติกรรมของคนเรานั้นมีผลกระทบเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ พฤติกรรมใดก็ตามหากทำแล้ว ผู้กระทำได้รับผลกระทบทางบวก ซึ่งเรียกว่าการเสริมแรง (Reinforcement) พฤติกรรมนั้นก็จะเกิดขึ้นบ่อยมากขึ้น และพฤติกรรมใดที่กระทำไปแล้วผู้กระทำได้รับผลกระทบทางลบ พฤติกรรมนั้นก็จะลดลง ดังนั้นในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ตามทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบนี้ จึงกระทำได้ 2 แนวทาง คือ

2.2.1 ถ้ามุ่งหวังให้มนุษย์ปฏิบัติตามจริยธรรมที่พึงประสงค์ ก็ควรให้แรงเสริมทางบวก เช่น การยกย่อง ชมเชย ให้ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น

2.2.2 ถ้ามุ่งหวังให้มนุษย์ควบคุมตนเองโดยลดการกระทำที่สังคมไม่พึงประสงค์ก็ให้ผลกระทบทางลบ เช่น การลงโทษ การตำหนิติเตียน การลดสภาพทางสังคม เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์และโคลเบิร์ก

เพียเจต์ (Piaget) นักจิตวิทยาผู้ริเริ่มความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เพียเจต์ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ เป็น 3 ขั้น คือ ขั้นก่อนจริยธรรม ขั้นยึดคำสั่งและขั้นยึดหลักแห่งตน

โคลเบิร์ก (Kohlberg) ได้รับเอาแนวคิดของเพียเจต์มาขยายและทำการศึกษาต่อ โดยกล่าวถึงขั้นของการพัฒนาการทางจริยธรรม โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนี้

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional) เป็นระดับการเรียนรู้จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่ป็นรูปธรรม ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ แบ่งเป็น

- หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการลงโทษ เด็กตัดสินใจกระทำว่าดีหรือไม่ดีจากผลการกระทำ และยอมรับตามคำสั่งผู้มีอำนาจทางกายเหมือนตนเองเพราะกลัวจะได้รับความเจ็บปวด เด็กช่วงนี้อายุ 2-7 ปี

- หลักการแสวงหารางวัล เด็กถือว่าการกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำที่สนองตามความต้องการและทำให้ตนเกิดความพอใจ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นในลักษณะการโต้ตอบซึ่งกันและกันแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน เด็กช่วงนี้อายุ 7-10 ปี

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional) เป็นระดับที่เด็กเรียนรู้ที่จะทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แบ่งเป็น

- หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ คือ การทำให้ผู้อื่นพอใจและยอมรับตนเองช่วงนี้อายุ 10-13 ปี

- หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม เด็กเริ่มเห็นความสำคัญของกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม เด็กช่วงนี้อายุ 13-16 ปี

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post conventional) เป็นระดับที่การตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับความคิดและเหตุผลของตนเองที่เห็นว่าเหมาะสม แบ่งเป็น

- หลักการทำตามคำมั่นสัญญา จะยึดประโยชน์และความถูกต้องทางกฎหมายกระทำในสิ่งที่สังคมหรือชุมชนยอมรับ เห็นความสำคัญของส่วนรวม เข้าใจในสิทธิของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เด็กช่วงนี้อายุ 16 ขึ้นไป

- หลักการยึดอุดมคติสากล แสดงถึงการมีอุดมคติ มีหลักธรรมประจำใจผู้มีจริยธรรมถึงขั้นนี้ส่วนมากเป็นวัยผู้ใหญ่

2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

แบนดูรา (Bandura) นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีแนวคิดว่า จริยธรรมหมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรม กฎนี้จะเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการสังเกต การฟัง การอ่านจากแนวคิดของผู้อื่น แล้วเกิดความเชื่อและความคิดในเชิงประเมินที่จะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม และนำไปสู่การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจไว้

การกำหนดระดับพัฒนาการทางจริยธรรม

จากผลการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย ของกรมวิชาการ เมื่อปี พ.ศ. 2523 ที่ประชุมได้กำหนดพฤติกรรมของบุคคลออกเป็นระดับต่าง ๆ ตามลักษณะผลที่กระทบถึงบุคคลโดยแบ่งระดับของจริยธรรมจากต่ำไปหาสูง ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2523 : 64)

ระดับที่ 1 ระดับค้อยหรือขาดคุณสมบัติของจริยธรรม

ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ

ระดับที่ 4 ระดับมีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

3. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม

แนวคิดในการพัฒนาจริยธรรมมีแนวคิดที่สำคัญๆ แบ่งได้ 3 แนวทางใหญ่ ดังนี้ (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. 2542 : 14-20)

3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของบุคคล (Psycho-analytic Theory) กล่าวถึงจริยธรรมกับมโนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความรับผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้นจนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่า เอกลักษณ์เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สึกสำนึก เกิดหิริโอตตปละอายใจตนเองถือว่าได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้น ไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอก เป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจ องค์ประกอบของลำดับขั้นพัฒนาการทาง จริยธรรม

3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) อธิบายการเกิดของจริยธรรมว่าเป็นกระบวนการสังคมประภคิต (Socialization) โดยการซึมซาบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากสังคมที่เติบโตมารับเอาหลักการเรียนรู้เชื่อมโยงกัน หลักการเสริมแรงและการทดแทนสิ่งเร้า รับแนวคิด ของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบโดยยึดถือว่าการเรียนรู้คือการสังเกตเลียนแบบจากผู้อื่นใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือเป็นที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน

3.3 ทฤษฎีการพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Theory) จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ

ดวงเดือน พันธุนาวิณ ได้แบ่งจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ ดังนี้ (ดวงเดือน พันธุนาวิณ. 2524 : 2-3)

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ในสังคมนั้นว่าการกระทำชนิดใดควรทำ ชนิดใดควรงดเว้น พฤติกรรมใดมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ความรู้เชิง จริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มมีการเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดโดยเฉพาะในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

2. ทักษะคิดเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้ของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ทักษะคิดเชิงจริยธรรมส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจจะมีทักษะคิดแตกต่างไปจากค่านิยมในสังคมก็ได้ ทักษะคิดเชิงจริยธรรมมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรม เพราะทักษะคิดจะรวมถึงความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้น ทักษะคิดเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญที่สามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียว

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์นั้น ๆ เหตุผลดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้เราทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมแตกต่างกันอาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกัน หรือบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลของการกระทำแตกต่างกัน

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือคensureการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น ตัวอย่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่สังคมยอมรับ เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การโกงสิ่งของเงินทอง หรือคะแนน การลักขโมย การกล่าวเท็จ เป็นต้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม

จริยธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา สาเหตุที่มีการปรับปรุงจริยธรรม (กิริติ บุญเจือ. 2538 : 72)

1. เพราะระเบียบสังคมเปลี่ยนแปลงไป เราเผชิญกรณีใหม่ ๆ ซึ่งจริยธรรมเก่า ๆ ไม่ได้คาดการณ์ไว้ เช่น การคุมกำเนิด การทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงสภาพ เป็นต้น

2. ประวัติศาสตร์ให้ตัวอย่างมาแล้วว่า จริยธรรมมีการปรับตัวเรื่อยมา ถ้าปรับตัวไม่ทันก็มักจะเกิดการปฏิวัติเมื่อความขัดแย้งระหว่างสภาพใหม่กับจริยธรรมเดิมถึงขีดสุด เราหาแนวทางป้องกันการเปลี่ยนแปลงกะทันหัน โดยทดลองเปลี่ยนแปลงไปเป็นขั้น ๆ จะมีดีกว่าหรือ

3. ความก้าวหน้าในวิชาสาขาอื่น เช่น ภูมิศาสตร์ ชีววิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยา ทำให้เราเข้าใจว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อจริยธรรมอยู่มาก จึงทำให้อยากปรับปรุงจริยธรรมให้สอดคล้อง กับความรู้ความเข้าใจของเราอยู่เสมอ

4. ความต้องการในตัวของเราเองที่ต้องการพัฒนาขึ้นในทางจิตใจ ต้องการรับผิดชอบการกระทำของเราอย่างเต็มที่ และต้องการกระทำทุกอย่างด้วยความสำนึกในความรับผิดชอบชั่วดีมากขึ้น ไม่พอใจที่จะทำตัวเป็นเด็กที่ต้องถูกจูงเดินไปจนตาย

นโยบายของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 41) ได้กำหนดให้โรงเรียนในสังกัดส่งเสริมจริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขให้กับนักเรียน ดังนี้ ความรับผิดชอบ ได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียร ละเอียดรอบคอบ ความซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ เคารพกฎระเบียบ มีวินัยในตนเอง ตรงต่อเวลาและยอมรับการกระทำของตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 13-15) หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้

สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 สาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เป็นกิจกรรมที่เลือกเองตามความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของการพัฒนามนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการกระทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544 : 16) ที่สรุปว่า หลักการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาด้านพฤติกรรม มีแนวคิดพื้นฐานโดยใช้หลักการปรับพฤติกรรมทางจริยธรรม และหลักการให้คำปรึกษารายบุคคล ดังนี้ 1) แนวคิดการปรับพฤติกรรมทางจริยธรรม พฤติกรรมทางจริยธรรมที่เป็นปัญหาเกิดจากการเรียนรู้ที่ผิด ดังนั้นการแก้ไขปัญหาก็ใช้การฝึก การเรียนรู้ใหม่ ให้ถูกต้องหรือสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมขึ้นมา หรือลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยใช้เทคนิคต่างๆ 2) หลักการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล โดยเป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการความช่วยเหลือเป็นไปเพื่อช่วยแก้ปัญหา

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมมีทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ปรากฏขึ้น เพื่อการจัดค่าของการพัฒนาทางคุณธรรมและจริยธรรม ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 50-53)

ทฤษฎีของเพียเจต์

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เพียเจต์ (Piaget, 1960) กล่าวว่า “จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรม ก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ” การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

1. ชั้นก่อนจริยธรรมยังไม่เกิดจริยธรรม แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัส และมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น
2. ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่มีการคิดก่อนปฏิบัติการตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น
3. ชั้นยึดหลักแห่งตน เกิดหลักความคิด มีพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

ทฤษฎีของลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก

โคลเบิร์ก (Kohlberg) เป็นนักการศึกษาด้านจริยธรรม เป็นผู้นำทฤษฎีจริยศึกษาสงเคราะห์ ได้นำเอาความรู้ทางปัญญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และศึกษาศาสตร์มาประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีบูรณาการ โคลเบิร์กได้วิเคราะห์หลักพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 6 ลำดับขั้น ที่อาจนำไปใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเลือกได้ในสถานการณ์ของการพิจารณาสิ่งที่เป็นคุณธรรม มีดังต่อไปนี้

1. การเชื่อฟังและการลงโทษ (Obedience and Punishment) พิจารณาในด้านประเด็นของการถือเอาอัตราของตัวเองเป็นใหญ่
2. การแสวงหารางวัล (Exchange) เป็นเป้าหมายตามลักษณะเฉพาะรายบุคคล และการแลกเปลี่ยนกันอย่างเสมอภาคที่ตกลงกัน เพื่อจะยอมรับความคิดเห็นของกันและกันในสังคมเพื่อแสวงหารางวัล
3. การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (Conformity) ความสัมพันธ์และการทำตามรูปแบบที่ผู้อื่นเห็นชอบ เป็นการแลกเปลี่ยนกันในความคาดหวัง การติดต่อประสานงานและความศรัทธายึดมั่น ไว้วางใจต่อผู้อื่น โดยการปฏิบัติที่ดิงามต่อกันตามบทบาทและหน้าที่ของตน
4. การทำตามหน้าที่ในสังคม (Social-System) ระบบสังคม และความมีสิทธิรับผิดชอบที่จะให้มีการดำเนินการตามหน้าที่ที่ตนกระทำในสังคมนั้น เพื่อรักษาระเบียบทางสังคม และทำหน้าที่ของสังคมจึงต้องรักษาสถาบันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยส่วนรวม
5. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา (Contract) สิทธิพื้นฐานและพันธะสัญญาทางสังคมที่จะใช้กับประชาชนโดยส่วนร่วม จะต้องยึดถือค่านิยมซึ่งมีมากมายแตกต่างกันไปรวมทั้งความคิดเห็นซึ่งมีอยู่เฉพาะกลุ่ม นำมารวมกันเป็นพันธะสัญญาของสังคมร่วมกัน
6. การยึดมั่นโนธรรมตามหลักสากล (Universal) หลักจริยธรรมสากล คือ เป็นการแนะแนวทางให้มนุษย์ชาติกระทำตามข้อกำหนดของสังคมพื้นฐานของแต่ละแห่งโดยภาพกว้างและลึก การถือเอาความเคารพนับถือในบุคคลอื่นเป็นจุดหมายมิใช่เป็นวิธีการ ความยุติธรรม คือ สังคมไม่ขึ้นกับวัฒนธรรม เฉพาะแห่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น

โคลเบิร์ต เห็นว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ และหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์เป็น มาตรฐานความประพฤติในสังคม บุคคลจะพัฒนารับผิดชอบชั่วดี ให้เหตุผลจนกระทั่งพัฒนาพฤติกรรมของตนเองมีความสัมพันธ์ในสังคมตามสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้องดีงาม

ทฤษฎีของอิมมานูเอล คานท์

อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน(ค.ศ.1724 - 1804) เป็นนักเหตุผลนิยม เป็นผู้นำทฤษฎีเหตุผลนิยม หมายถึง สิทธิที่ยึดมั่นในคุณธรรมได้ริเริ่มจริยธรรมแบบหน้าที่นิยม หรือในเหตุผลอย่างเคร่งครัด อาจเรียก Moral Purism หรือ Formal Ethics จากแนวความคิดของคานท์ถือว่า มโนธรรมเป็นเหตุผลภาคปฏิบัติมันบ่งบอกถึงศีลธรรมในตัวเอง คือเป็นที่รู้จักกันแล้วว่าหลักศีลธรรมนั้นรู้กัน ได้เอง รู้ขึ้นในใจของตนเองมันเป็น Armorial เป็นสิ่งที่มีมาก่อน ไม่ใช่มีขึ้นหรือประจักษ์เพราะประสบการณ์ เป็นสิ่งที่มีตนเป็นพยาน ตามแนวความคิดของคานท์ มีความเห็นว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก ที่เป็นศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งถาวรตายตัว ถ้าของจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิจริงตายตัว จะถือเอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้ ทฤษฎีนี้จะยึดกฎระเบียบเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน การพิจารณาตัดสินคุณค่าจะทำไปตามหน้าที่ที่ระบุไว้เป็นข้อกำหนดนั้น จะแปรเปลี่ยนโดยเลี้ยวไปใช้เหตุผลจากการกระทำไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นสิ่งมีคุณประโยชน์เพียงใดก็ตาม สิ่งที่คานท์เชื่อว่าเป็นการกระทำที่ดีนั้น ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไข นอกจากการมีเจตนาที่ดี ดังนั้น การทำตามหน้าที่จึงเป็นเจตนาที่ดี ไม่ใช่การกระทำตามแรงกระตุ้นของสัญชาตญาณและความรู้สึกตามอารมณ์ปรารถนา แต่ทำตามเจตนาที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ตามทฤษฎีของคานท์ถือเอาหน้าที่เป็นความคิดรวบยอดทางจริยศาสตร์ถือว่าการทำหน้าที่เพื่อหน้าที่และหน้าที่สำคัญที่สุดนี้เรียกว่า Deontology ไม่ใช่ Telco logy

ทฤษฎีของแคธ วอล บลูมและมาเซีย

แคธ วอล บลูม และมาเซีย (Keathwohl, Bloom and Masia. 1994) ได้กำหนดทฤษฎีจำแนกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจ ที่ครอบคลุมความสนใจที่สนใจ ค่านิยม และลักษณะนิสัย โดยจัดลำดับขั้นตอนคุณลักษณะด้านความรู้สึกไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นจุดเริ่มต้นที่บุคคลจะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ และเกิดความรู้สึกต่อสถานการณ์หรือสิ่งเร้าที่ปรากฏ การรับรู้แบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย โดยถือปริมาณการรับรู้ เป็นเกณฑ์ดังนี้

1.1 การสำนึก เป็นการเริ่มรู้สึกหรือสำนึกเกี่ยวกับลักษณะหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาเร้า

1.2 การตั้งใจรับรู้ เป็นการใส่ใจสิ่งเร้านานพอสมควร แต่ยังไม่มีความคิดเห็นหรือประเมินตัดสินใด ๆ เป็นเพียงการสังเกตเห็น

1.3 การเลือกรับรู้ เป็นการรับรู้สิ่งเร้าโดยมีการจำแนกความแตกต่าง ยังไม่มีการประเมินใด ๆ

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อบุคคลรับรู้เรื่องราวต่างๆ แล้วจะมีปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งเร้าที่ตนรับรู้ ขั้นการตอบสนองแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ยินยอมตอบสนอง เป็นการยอมรับหรือยอมปฏิบัติตาม

2.2 สมัครงใจตอบสนอง เป็นความรู้สึกที่จะทำกิจกรรมนั้นด้วยความสมัครงใจ

2.3 พอใจตอบสนอง เป็นการตอบสนองด้วยความรู้สึกเต็มใจ พอใจ มีความเพลิดเพลินสนุกสนานรื่นเริง

3. การเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการประเมิน สถานการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่ามีประโยชน์หรือไม่อย่างไร การเห็นคุณค่าจะเกิดขึ้นช้า ๆ โดยมีการสะสมไว้เรื่อย ๆ พฤติกรรมการเห็นคุณค่าจะคู่ได้จากความแน่นอน ความคงเส้นคงวา สม่าเสมอของการกระทำในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นย่อยได้

3.1 การยอมรับคุณค่า เป็นการยอมรับด้วยความเชื่อมั่นที่ยังไม่ถาวรอาจเปลี่ยนแปลงได้ในคุณค่าของสถานการณ์หรือเรื่องราว

3.2 ชื่นชมในคุณค่า เป็นการยอมรับในคุณค่าของสถานการณ์หรือเรื่องราวถึงระดับที่แสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อยากติดตาม อยากเข้าไปร่วมผูกพัน

3.3 ยึดมั่นในคุณค่า เป็นความเชื่อมั่นความแน่วแน่งนเกิดศรัทธาในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ว่าควรทำตามและพยายามหาโอกาสแสดงออก

4. การจัดระบบ (Organization) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากบุคคลได้รวบรวมเรื่องราวหรือสิ่งมีคุณค่าไว้ในจิตใจหลายอย่าง แล้วจัดคุณค่าเข้าเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ของจุดเด่นและจุดร่วมของคุณค่าเหล่านั้น ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย ดังนี้

4.1 การสร้างแบบคุณค่า เป็นการสรุปรวบยอดระหว่างคุณค่าของเรื่องราวต่าง ๆ ที่บุคคลยึดมั่นเข้าด้วยกัน

4.2 การจัดระบบคุณค่า เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ และจัดคุณค่าต่าง ๆ ให้ผสมผสานกลมกลืนเข้าด้วยกัน

5. การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นการพัฒนาเป็นอุดมคติ ที่ฝังลึกถึงจิตวิญญาณ ยึดถือ เทิดทูน โดยจิตในมิติสังเคราะห์ เป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ขึ้นใหม่ให้ตนเองมีการกระทำที่คงเส้นคงวา โดยมีการจัดระบบของตนเองและยึดถือจนเป็นการกระทำอัตโนมัติ คือไม่ว่า

จะอยู่ในสถานการณ์ใด เขาก็แสดงพฤติกรรมแบบเดิมซึ่งเป็นลักษณะของตนเอง แล้วณรงค์ให้ผู้อื่นร่วมยึดถือและปฏิบัติด้วยในนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นย่อย ดังนี้

5.1 สร้างข้อสรุปเป็นการที่บุคคลพยายามปรับปรุงระบบตนเองให้สมบูรณ์ตามแนวที่ตนต้องการ

5.2 กิจนิสัยเป็นการที่บุคคลแสดงออกตามแนวที่ตนเองต้องการอย่างสม่ำเสมอจนเป็นลักษณะของตนเอง

การศึกษาจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเทวนิยม เกิดขึ้นสมัยพุทธกาลเมื่อก่อน พ.ศ. 2500 ในชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) โดยพระสมณ โคตมเป็นศาสดาผู้ประกาศปรัชญาในแนวคิด เน้นหลักธรรม วิธีการสอน การเผยแผ่ การสืบทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติเน้นคุณธรรมในการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลักธรรมที่เป็นหัวใจพุทธศาสนานามาสั่งสอน มี 3 ประการ คือ

1. ให้เว้นความชั่วทั้งปวง
2. ให้ทำความดี
3. ให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด

ในหลักธรรมที่พระพุทธศาสนา นำมาประกาศเป็นคุณธรรมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน ได้ทั้งหมด หมายถึงการปฏิบัติตามข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมเกี่ยวข้องได้ข้อธรรมอื่นตามมา เป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและทางจิตใจโดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นทางจิตใจใน หลักจริยศาสตร์ของศาสนา พุทธมี 3 ชั้น คือ (ชานะ พาชี้อ. 2549 : 312-314)

1. จริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน ประกอบด้วยศีล 5 ธรรม 5 ดังต่อไปนี้
  - 1.1 เว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ เป็นศีลมีเมตตากรุณาต่อสัตว์และมนุษย์เป็นธรรม
  - 1.2 เว้นจากการลักลอบทรัพย์ เป็นศีล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประกอบอาชีพสุจริตเป็นธรรม
  - 1.3 เว้นจากการประพฤติดินในกาม เป็นศีลสำรวมในกามเป็นธรรม
  - 1.4 เว้นจากการพูดปด เป็นศีล พูดจริงเป็นธรรม
  - 1.5 เว้นจากการเสพดื่มสุราเมรัย เป็นศีล มีสติ สำรวมระวังเป็นธรรม
2. จริยศาสตร์ขั้นกลาง กุศลกรรม 10 ประการ ดังต่อไปนี้
  - 2.1 กาย 3 ข้อ
    - 2.1.1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือมนุษย์ หรือเบียดเบียนทำร้ายชีวิต

2.1.2 เว้นจากการลักทรัพย์

2.1.3 เว้นจากการประพฤตินอกกาม

2.2 วาจา 4 ข้อ

2.2.1 เว้นจากการพูดปด

2.2.2 เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าวกัน

2.2.3 เว้นจากการพูดคำหยาบ

2.2.4 เว้นจากการพูดเหลวไหล เพื่อเจ้า

2.3 ทางใจ 3 ข้อ

2.3.1 ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

2.3.2 ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้เขาถึงความพินาศ

2.3.3 ไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรมโดยมีความเห็นถูกต้อง (ทำดีได้ดีทำชั่วได้

ชั่ว มารดาบิดามีคุณ เป็นต้น)

3. จริยศาสตร์ชั้นสูง ประกอบด้วย อริยมรรค แปลว่า “ทางอันประเสริฐ” หรือ “ทางสายกลาง” มี 8 ประการ ดังนี้

3.1 ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ

3.2 ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน

3.3 การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ได้แก่ ยุให้แตกร้าว ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า

3.4 การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ไม่ประพฤตินอกกาม

3.5 การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ที่มีโทษ ประกอบอาชีพ

ชอบธรรม

3.6 ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้อาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วเพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว

3.7 การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา หรือความรู้สึกสุขทุกข์ตลอดจนไม่ทุกข์ ไม่สุข จิตและธรรมรวม 4 ประการ ให้รู้เท่าทัน เห็นทั้งความเกิดความดับ

3.8 การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิแน่นหนา ที่เรียกได้ว่า ฉาน 4 ศาสนาเป็นวัฒนธรรมที่บุคคลสร้างขึ้น จากความเชื่อที่บุคคลต้องการรอดพ้นจากความทุกข์และประสบกับความสุขชั่วนิรันดร ฉะนั้นศาสนาจึงมีความสำคัญต่อชีวิตและจะอยู่กับบุคคลตลอดไป หลักสำคัญของศาสนาเพื่อศึกษาถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตและหลักธรรมคำสอน เรื่องศีลธรรม จริยธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ตนเอง

นำความเจริญมาสู่สังคม จริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา หมายถึงหลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติ อันเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน ประโยชน์ของจริยธรรมต่อการดำเนินชีวิต 3 ด้าน คือ (สุคชญา สุทธิสร. 2545 : 16)

1. จริยธรรมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีจริยธรรม เช่น มีความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ กล้าหาญ เสียสละ ย่อมได้รับความนับถือ

2. จริยธรรมเป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากเป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย เพราะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

3. จริยธรรมเป็นอาหารทางใจ การปฏิบัติตนตามจริยธรรม นอกจากจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัวแล้ว หน้าที่การงานแล้ว ยังทำให้เราอึดใฝ่ใจ เช่น การทำบุญ การทำความดี จะช่วยให้เรามีความสุขใจ จิตใจสงบ ไม่เร่าร้อน แต่การทำความชั่วแม้จะ ได้รับผลประโยชน์ ก็ชั่วขณะ แต่จิตใจต้องเร่าร้อน วิตกกังวล แม้จะมีเงินทองมากมายก็ไม่มีความสุข

กลั่น สระทองเนียม (2546 : 14) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดกลมกล่อมมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ต้องการให้เข้าใจถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยปัญญา ทั้งการกิน การอยู่ การดูแลการฟัง อันจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุขและช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขไปด้วย

สรุปจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา จริยธรรม หมายถึง ระบบหรือหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องประสานกันระหว่างปัญญา ศีลและสมาธิ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรม อันเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญาและสมาธิเป็นบาทฐาน รองรับเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคืออิสรภาพในการดำรงชีวิต

การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา

กลั่น สระทองเนียม (2546 : 14) การนำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ให้แก่นักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดปัญญา รอบด้านผ่านระบบไตรสิกขา ทั้งด้านศีลอันเป็นพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สำหรับตนเองและสังคม สมาธิ ที่จิตใจจะได้รับการพัฒนาตั้งมั่น เข้มแข็ง สงบสุขและปัญญาวิมุติ 4 ประการ คือ สัมปยุตสังเสวะ ที่จะทำให้อยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ สัมผัสผัสสวานะ การเอาใจใส่ศึกษา โยนิโสมนสิการ ที่จะทำให้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดี ถูกวิธีและซึ่มนานุชัมมปฏิบัติ ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตและดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องครองธรรม

สุคชญา สุทธิสร (2545 : 27) จริยธรรมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย คือ

1. รักษา ศาสนา พระมหากษัตริย์ ชาติเป็นสถาบันสูงสุด ศาสนาเป็นสิ่งที่สอนให้คนเป็นคนดี พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่ช่วยให้คนมีกำลังใจและที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เป็นปัจจัยที่ช่วยให้ชาติอยู่รอดและดำรงความเป็นเอกราชยั่งยืน

2. ความขยันขันแข็งมานะอดทน เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จและช่วยให้เราไม่
ท้อถอย สามารถฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ

3. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ เป็นคนดี ไม่คดโกง ไม่เห็นแก่ได้ ไม่อยากได้ในสิ่งที่
ไม่ใช่ของเรา

4. ความกตัญญูกตเวที เป็นค่านิยมที่สำคัญของคนไทย สถาบันครอบครัว โรงเรียน
และศาสนาต้องพยายามถ่ายทอดคุณธรรมข้อนี้ เช่น ให้อ่านบุญคุณบิดามารดา ครู อาจารย์ ผู้มีอุปการ
คุณ

5. ความมีระเบียบวินัย ไม่มั่งง่าย ไม่เห็นแก่ความสะดวกสบายเล็ก ๆ น้อยๆ จนทำ
ให้ตนเองขาดระเบียบวินัย เช่น ทิ้งขยะบนถนน จอดรถกีดขวางทางจราจรและไม่ข้ามทางม้าลาย

6. ความประหยัด คือ การรู้จักใช้จ่ายเงินทองและสิ่งของอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย
ไม่ทำอะไรเกินตัว รู้จักประมาณรายได้และรายจ่ายให้สมดุลกัน รู้จักสะสมทรัพย์เพื่ออนาคตของตน
และเศรษฐกิจที่มั่นคงของชาติ

7. ความมีเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ แต่ใช้วิจรรย์ญาณพิจารณาสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุ
และสิ่งที่ควรกระทำ ไม่เข้าข้างตนเอง ไม่อคติไม่เอาชนะโดยไม่มีเหตุผล

8. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการแสดงน้ำใจไมตรี ความเอื้ออารีต่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว
เป็นใหญ่ เช่น สละที่นั่งให้เด็ก คนชรา คนมีครรภ์นั่งในรถประจำทาง ไม่รัดคิวเข้ารับบริการ

9. การเคารพผู้อาวุโส เป็นการรู้จักสัมมาคารวะ คือ รู้จักที่ต่ำที่สูง รู้จักเคารพผู้ที่สูง
วัยกว่า

10. รู้จักรักษาของส่วนรวม เช่น รักษาสาธารณสมบัติเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วน
ใหญ่

การปลูกฝังที่ได้ผลดี ควรปลูกฝังด้วยการอบรมสั่งสอนด้วยเหตุผลและการบังคับให้
ยอมรับและมองเห็นคุณค่าของจริยธรรม โดยปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสังคม

1. ทฤษฎีฉันทามติ (Consensus Theory)

อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ผู้นำของทฤษฎีนี้เห็นว่า การศึกษาเป็นการปลูกฝัง
สภาพทางร่างกาย ปัญญา และศีลธรรม ตามที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนการศึกษาทำหน้าที่
ในการสร้างความเหมือนกัน โดยใช้วิธีการปลูกฝังทางศีลธรรมและขณะเดียวกันการศึกษาก็ทำหน้าที่
สร้างความแตกต่างกัน โดยการปลูกฝังความรู้ทางวิชาการและวิทยาศาสตร์ และในทัศนะของเขาเห็นว่า
ว่าหน้าที่ประการแรกสำคัญกว่า เพราะจะทำให้การศึกษาสามารถผลิตสมาชิกของสังคมที่มีลักษณะ

เป็นเอกพันธ์ มีฉันทามติ และมีความเป็นบูรณาการ อันจะนำไปสู่เสถียรภาพของสังคม ด้วยเหตุนี้เขาจึงเน้นจริยศึกษาเป็นพิเศษ

การศึกษาตามแนวคิดนี้จึงเป็นเครื่องมือที่จะผลิตสมาชิกที่เห็นคล้อยตามกัน ทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยและมีเสถียรภาพ การศึกษาเป็นแนวทางการจัดบุคคลและสังคมให้เป็นหน่วยที่มีระเบียบและมีความหมาย การที่เด็กได้รับค่านิยม และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ไว้ในตนเองเท่ากับเด็กได้ผ่านพิธีเข้าอยู่ในสังคม

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นทฤษฎีที่นำเอาหลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง มาใช้อธิบายวิธีการและการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมว่าเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขทางสังคมให้กับเด็ก นับตั้งแต่เด็กเกิดมา พ่อแม่จะเป็นผู้สอนให้เด็กทราบถึงแนวปฏิบัติในสังคม การแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือเลว โดยใช้สิ่งเสริมแรงทางคำพูด จะเห็นได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นความงอกงามของพฤติกรรมและอารมณ์จากการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยมีแรงขับพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีววิทยา การแสวงหารางวัล ตลอดจนการหลีกเลี่ยงการถูกสังคมลงโทษ ด้วยเหตุนี้แม้ว่ามนุษย์จะไม่ได้มีจริยธรรมหรือความต้องการมาตรฐานทางจริยธรรมมาตั้งแต่เกิดก็ตาม เมื่อโตขึ้นจะมีปทัสถานของจริยธรรมและพฤติกรรมไปตามแนวทางโครงสร้างทางวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งได้มาด้วยการเสริมแรงนั่นเอง (Skinner, 1971 : 101-128) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเกสเลอร์ ที่ว่าทารกไม่ได้เกิดมาพร้อมกับมีจริยธรรมหรือศีลธรรมประจำใจติดตัวมา การที่ทารกจะพัฒนาไปแล้วรู้ว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดดี สิ่งใดเลว สิ่งใดควรประพฤติ เกิดจากการอบรมศึกษาในภายหลังพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีสองแบบ คือ

1. ไม่ทำเพราะรู้ว่าไม่ดี และทำเพราะรู้ว่าดี เป็นสิ่งที่เกิดจากแรงภายใน
2. ไม่ทำเพราะว่า ถ้าทำจะถูกลงโทษ และจำทำเพราะถ้าทำแล้วจะได้รับรางวัลเป็นการ

ตอบแทน เป็นแรงจากภายนอก

3. ทฤษฎีการเลียนแบบ

การเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบนั้นเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่นแล้วตนเองจึงเอามาทำตามอย่างที่เรียกว่า “เลียนแบบ” ในทางจิตวิทยาแยกการเลียนแบบออกเป็น 2 แบบคือ

- Imitation เป็นการแสดงปฏิกิริยาที่ออกมาเป็นกริยาท่าทางอย่างตรง ๆ เช่น เด็กแสดงอาการปฏิกิริยาท่าทางตามการ์ตูนในโทรทัศน์ การเลียนแบบชนิดนี้เป็นการเลียนแบบจากภายนอกและอยู่ในระดับผิวเผิน

- Identification เป็นการเลียนแบบที่เน้นไปในด้านจิตใจ โดยผู้เลียนแบบมีความต้องการบางอย่างทางจิตใจที่จะเป็นเหมือนตัวต้นแบบ และจะเลือกเอาคุณลักษณะบางประการของตัวต้นแบบมาเป็นของตน

กระบวนการเรียนรู้จากตัวแปรประกอบด้วยกระบวนการหลัก 4 ประการ คือ

1. ความพอใจ (Attention) ความใส่ใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญมาก ถือเป็นเกณฑ์ขั้นแรก เพราะถ้ามีผู้เรียนไม่มีการใส่ใจการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือเลียนแบบก็จะไม่เกิดขึ้น สิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้ผู้เรียนมีความใส่ใจที่จะสังเกต คือ ระดับความคล้ายคลึงกันระหว่างตัวแบบและผู้สังเกต

2. การจดจำ (Retention) เมื่อผู้เรียนได้สังเกตพฤติกรรมของตัวแบบด้วยความใส่ใจ ผู้เรียนก็จะบันทึกพฤติกรรมนั้นไว้ในความจำ สิ่งที่บันทึกไว้ได้นั้นอาจจะเป็นเพียงพฤติกรรมที่สังเกตเห็นหรืออาจจะรวมถึงคำอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น เกิดขึ้นได้อย่างไรและเมื่อใด เป็นต้น หรืออาจจะมีภาพพจน์เกี่ยวกับสิ่งที่ได้สังเกต สรุปลงแล้วผู้สังเกตที่สามารถระลึกถึงสิ่งที่สังเกตเห็นได้เป็นภาพในใจและสามารถเข้ารหัสด้วยคำพูดหรือถ้อยคำจะเป็นผู้ที่สามารถแสดงพฤติกรรมการเลียนแบบได้แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานก็ตาม

3. การแสดงเหมือนตัวแบบ (Reproduction) มี 2 ลักษณะ คือ

3.1 การเลียนแบบและการจัดระบบพฤติกรรมที่จะแสดง

3.2 การปรับการแสดงพฤติกรรมให้เหมาะสมโดยอาศัยข้อคิดเห็นจากผู้อื่น

การแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบจึงเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนแปรสภาพภาพที่สะสมเอาไว้หรือสิ่งที่จำได้ออกมาเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับตัวแบบแต่เนื่องจากการเรียนรู้โดยการสังเกตประกอบด้วยกระบวนการสติปัญญาและความพร้อม ทางร่างกายของผู้เรียน ดังนั้น การแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันไป บางคนอาจจะทำได้ดีกว่าตัวแบบที่ตนสังเกตหรือบางคนก็สามารถเลียนแบบได้เหมือนมาก ส่วนบางคนทำได้ไม่เหมือนแบบ ทำได้เพียงคล้ายคลึงเท่านั้นเอง ดังนั้น การได้ข้อคิดเห็นจากผู้อื่น เช่น ครู พ่อแม่ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนพฤติกรรมของตัวแบบ เพื่อจะได้พยายามแก้ไขได้ถูกต้อง

4. แรงจูงใจ (Motivation) การเลียนแบบจะเกิดขึ้นอย่างมีความหมาย ถ้าผ่านการเสริมแรงในฐานะที่เป็นแรงจูงใจใน 3 ลักษณะคือ

4.1 การเสริมแรงทางตรง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้เฝ้าสังเกตการกระทำของตัวแบบ เลียนแบบพฤติกรรมและได้รับการเสริมแรงหรือถูกลงโทษจากตัวแบบ หรือจากบุคคลอื่น เช่น เด็กได้รับการแนะนำจากครูให้สังเกตว่าเพื่อนของนักเรียนทำความสะอาดโต๊ะเรียนในตอมเล็กเรียนอย่างไร ถ้าเด็กผู้นั้นเลียนแบบเพื่อน ครูก็จะชมเชยยกย่อง

4.2 ความคาดหวังที่จะได้แรงเสริมเมื่อเห็นผู้อื่นได้ เช่น เด็กสังเกตว่าเพื่อนในห้องได้รับคำชมเมื่อทำงานเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ส่งครูให้ตรงเวลา เด็กก็จะพยายามตั้งใจทำงานอย่างขยันขันแข็งและรวดเร็วในคราวต่อไป โดยที่คาดหวังว่าจะได้รับคำชมในครั้งต่อไปบ้าง

4.3 การให้แรงเสริมด้วยตนเอง เป็นสภาพการณ์ที่ผู้เรียนพยายามที่จะทำตนให้ได้ตามมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้ โดยไม่สนใจปฏิกิริยาของผู้อื่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ไปกับการเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดคุณลักษณะซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการเทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการ สร้างปัญญาและทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้
  - ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
  - ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6
  - ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3
  - ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6
2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยการจัดองค์ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ และคุณลักษณะของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม

ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นได้ให้สอดคล้องและตอบสนองศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้นมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

เวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสมช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี ทั้งการจัดเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่นๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้นการฝึกทักษะการอ่าน การเขียนและการคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมด ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาทดลอง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเขียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลง ยังคงต้องฝึกฝนทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจะมีเวลาอย่างเพียงพอให้

เด็กมีโอกาสนเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่างๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 30 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสมช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียนสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพ หรือโครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คือนำหน้าของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิตใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และการจัดทำ รายวิชาเพิ่มเติมใหม่ บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไปสรุปได้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มีหลักการที่ยึดความเป็นเอกภาพด้านนโยบาย เน้นความเป็นไทย เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีโครงสร้างยืดหยุ่นและจัดได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย มีจุดหมายที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ กำหนดโครงสร้างเป็น 4 ช่วงชั้น มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกช่วงชั้น กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ 2 ลักษณะคือ มาตรฐานการเรียนรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กำหนดเวลาเรียนไว้ในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง ช่วงชั้นที่ 3 ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง และช่วงชั้นที่ 4 ปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วยศาสตร์หลายแขนง มีลักษณะเป็นพหุวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ กระบวนการ มีจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 6)

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดี พัฒนาค้นเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

2. ยึดมั่นศรัทธาและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 9)

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3 จึงขอเสนอสาระที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่วิจัย ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 9)

มาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศิลปกรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดี และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีค่านิยมที่ดีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

แนวคิดหลักของการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ความสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (ม. 26)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 7)

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
  2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
  3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
  4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหาและทักษะในการดำเนินชีวิต
  5. การออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
  6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
  7. เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
  8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม
- ประกอบกับเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดไว้ว่าผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด โดยเน้น

คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอื่น ๆ ตามความต้องการของชุมชนแต่ละสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 57)

2. ลักษณะเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ซึ่งประกอบไปด้วย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ ที่ชุมชนต้องการให้เกิดขึ้นเป็นลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพที่ดีงาม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถพัฒนาการตามลำดับขั้น เริ่มต้นจากการรับรู้ การ ตอบสนอง การรับรู้คุณค่า การจัดระบบ การสร้างลักษณะนิสัย ทั้งนี้ในการกำหนดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ สถานศึกษาต้องจัดทำร่วมกับชุมชน โดยคำนึงถึงวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและ สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นของชุมชนที่ต้องการมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการ เรียนรู้ต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 56)

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนอันเป็น ลักษณะที่สังคมต้องการ ในด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิกลักษณะนิสัยที่ดีงาม ดังนั้น ในสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพ ปัญหาความต้องการตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการ พัฒนาและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดโดยอาศัยข้อมูลที่ได้ จากการศึกษาค้นคว้าความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชนและจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 2)

3. เทคนิคการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้าน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจัยเพื่อการปรับปรุงพัฒนาและ ส่ง ต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมินคุณลักษณะ อัน พึงประสงค์รายปี รายภาคในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้าน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษา จะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุง พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 57) ซึ่งแนวทางการวัดและประเมินผล ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สถานศึกษาสามารถดำเนินการ โดยใช้วิธีการและเครื่องมือวัดและ ประเมินดังนี้

3.1 วิธีการประเมิน

3.1.1 ผู้อื่นเป็นผู้ประเมิน เช่น ครูประเมินนักเรียน นักเรียนประเมินเพื่อ พ่อแม่ ผู้ปกครองประเมินนักเรียน โดยใช้แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบมาตราส่วน ประมาณค่า เป็นต้น

3.1.2 การประเมินตนเอง ให้นักเรียนประเมินตนเอง โดยบันทึกการกระทำ ความรู้สึกของตนเอง หรือตอบแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ แบบวัดเชิงสถานการณ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการประเมิน

ข้อควรคำนึงในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ควรได้ข้อมูลที่มาจาก การประเมินหลากหลายวิธีและข้อมูลหลายแหล่ง โดยเฉพาะจากครูผู้สอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แล้วจึงสรุปผลการประเมินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เรียน

3.2 เครื่องมือวัดและประเมินที่นิยมใช้ในสถานศึกษาและใช้ได้ง่าย สะดวก ได้แก่

- 3.2.1 แบบบันทึกการสังเกต (Observation)
- 3.2.2 แบบบันทึกการสัมภาษณ์ (Interview)
- 3.2.3 แบบตรวจสอบรายการ (Check list)
- 3.2.4 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
- 3.2.5 แบบวัดเชิงสถานการณ์ (Situation)

บริบทของโรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้ง

1. ข้อมูลพื้นฐาน ที่ตั้ง

โรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 17 บ้านโคกพัฒนา ตำบลโพนงาม อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี ห่างจากอำเภอนองหาน 20 กิโลเมตรและห่างจากจังหวัดอุดรธานี 15 กิโลเมตร โดยมีเส้นทางติดต่อระหว่างโรงเรียนกับอำเภอและจังหวัดเป็นถนนลาดยางสายหลักที่เชื่อมระหว่างจังหวัดอุดรธานีและสกลนคร และแยกจากถนนสายหลักไปถึงโรงเรียนระยะทาง 2 กิโลเมตร

ภารกิจของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้งจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยจัดการศึกษาเป็น 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มอายุ 4-6 ปี ให้ได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา เพื่อให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่มีปัญหาการออกกลางคัน และปัญหาการตกซ้ำชั้น

การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาที่ต่อเนื่องจากระดับประถมศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักค้นหาความถนัด ความสามารถและความสนใจของตนเอง ให้รู้จักดูแลรักษาตัวเอง มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ทางวิชาการเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย บุคลากรของโรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้ง มีทั้งหมด 19 คน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูสายงานการสอน 16 คน พนักงานราชการ 1 คน และนักการภารโรง 1 คน จำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2550 มีนักเรียนทั้งหมด 339 คน แยกตามระดับชั้น ดังนี้ อนุบาลปีที่ 1 จำนวน 25 คน อนุบาลปีที่ 2 จำนวน 26 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 25 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 24 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 26 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 42 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 34 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 48 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 28 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 41 คน รวม 339 คน

2. วิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายของโรงเรียน

วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้ง มุ่งจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ก้าวล้ำด้านเทคโนโลยี ยึดวิถีประชาธิปไตย สุขอนามัยดีถ้วนหน้า ร่วมรักษาธรรมชาติและพัฒนาลิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

พันธกิจ

จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในระดับปฐมวัย และการศึกษาภาคบังคับ ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

นโยบาย

- ส่งเสริมความเป็นเลิศวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และคอมพิวเตอร์
- ส่งเสริมให้ครูจัดการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- สนับสนุนให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนในการบริหารโรงเรียน

4. ส่งเสริมการพัฒนาให้บุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพและคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

5. ปลุกฝังกิจกรรมพื้นฐาน 5 ส.(สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะและสร้างนิสัย)
คำขวัญ

ประพฤติดี มีวินัย ตั้งใจเรียน สร้างสรรค์สังคม

3. สภาพปัจจุบัน

จากสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน ที่จัดการศึกษาเป็น 3 ระดับโดยมีหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนจำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโคกสำราญหมู่ที่ 4 บ้านทุ่งยั้ง หมู่ที่ 5 บ้านโคกพัฒนา หมู่ที่ 17 และหมู่บ้านนอกเขตบริการอีก 3 หมู่บ้านที่ส่งนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมาเรียนได้แก่ บ้านหนองสองแก้ว บ้านหนองกอบงและบ้านคอนยางเดี่ยว

ตามสภาพหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนจะเป็นหมู่บ้านที่ห่างกันประมาณ 2-3 กิโลเมตร ผู้เรียนจำนวนหนึ่งจะมาจากครอบครัวที่ยากจนและระยะทางการเดินทางของนักเรียน ทำให้เป็นปัญหาต่อการบริหารจัดการอย่างหนึ่ง

ความคาดหวังจากกรรมครูโรงเรียนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ยังไม่เป็นไปตามความคาดหวัง นอกจากนี้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของครูยังไม่เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ทำให้ผู้ปกครองส่วนหนึ่งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงในตัวเมืองอุดรธานี เนื่องจากเส้นทางสะดวกและไม่ไกลนัก พร้อมทั้งผู้ปกครองส่วนนี้ไม่มีความเชื่อมั่นในเรื่องคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทางโรงเรียนจึงพยายามปรับปรุงการจัดการจัดการเรียนการสอน โดยปรับกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม คือ การจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลให้เด็กได้ฝึกคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองประกอบกับโรงเรียนบ้านโคกทุ่งยั้ง ตั้งอยู่ในเขตชนบท เดิมเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา นักเรียนในโรงเรียนจึงมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการดูแล เอาใจใส่บุตรหลานเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อมาอยู่ร่วมกันในโรงเรียนจึงก่อให้เกิดปัญหาด้านการปกครอง มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่แสดงออกจนสังเกตเห็นได้ชัดเจนอยู่ในระดับต่ำ เช่น การหนีเรียน การทะเลาะวิวาท แต่งกายผิดระเบียบ กิริยามารยาทก้าวร้าวและมีแนวโน้มสูงขึ้น ทางโรงเรียนจึงได้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ประหยัด คีลัน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยพฤติกรรมการผิกระเบียบวินัยและแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมการผิกระเบียบวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ปีการศึกษา 2541 พบว่า พฤติกรรมการผิกระเบียบวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม มีพฤติกรรมผิกระเบียบวินัยโดยเรียงจากมากไปหาน้อยคือนักเรียนมาสาย หลบหนีการเข้าแถวทำพิธีหน้าเสาธง ส่งเสียงดังรบกวนคนอื่น พุดจา หยาบคายทำให้ผู้อื่นรำคาญ แต่งกายผิกระเบียบวินัย หนีโรงเรียน ดื่มสุรา เล่นการพนัน เที่ยวกลางคืน ทะเลาะวิวาท ขายยาเสพติดในสถานศึกษา ดิคาเสพติด ข่มขู่รีดไถเงินจากนักเรียนด้วยกัน ขโมยของคนอื่น ทำลายสิ่งของสาธารณะ ทูจริตในการสอบ และพฤติกรรมส่อไปในทางชู้สาว แนวทางแก้ไขพฤติกรรมการผิกระเบียบวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนแจ้งแนวปฏิบัติให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบ ขอความร่วมมือจากครูผู้สอนในรายวิชา ว่ากล่าวตักเตือน ชี้แนะ ให้นักเรียนตระหนักถึงคุณสมบัติของผู้ดี มีมาตรการในการเช็คาเวลาเรียนจริงจัง โดยการทำให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม อบรม ตักเตือนให้เห็นผลเสียหยา มีมาตรการในการลงโทษอย่างชัดเจน จัดให้มีสรวัดร่นักเรียนคอยตรวจตราอยู่ตลอดเวลา ปลูกฝังให้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของร่วมกัน

สุพิศ จันทรบุตร (2544 : 52) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า กิจกรรมแทรกแซงที่ประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมค่ายจริยธรรม กิจกรรมเพื่อเตือนเพื่อน กิจกรรมเยี่ยมครอบครัวและพบปะผู้ปกครอง เป็นวิธีการที่ทำให้เยาวชนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงขึ้นและมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเสียสละ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประหยัดและอดออมความรับผิดชอบ ความมีจิตสำนึกในความเป็นไทย การเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมไทย การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและความซื่อสัตย์ดีซัน

นัยนา วงศ์โสภา (2546 : 81-84) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสันติธรรมวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ในด้านความสะอาดและด้านความรับผิดชอบ กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 90 คน ก่อนดำเนินการพัฒนา ในภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่มักทิ้งขยะเกลื่อนกลาดทั้งในห้องเรียนและบริเวณต่างๆ ของโรงเรียน มักทำอาหารหกเลอะเทอะในขณะรับประทานอาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนขาดอุปนิสัยทางคุณธรรมจริยธรรมด้านการรักษาความสะอาด และพบว่ามึนักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มักมาโรงเรียนไม่ทันเวลา รวมทั้งการจัดเก็บอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ไม่เป็นระเบียบ จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการประชุมชี้แจงเพื่อทราบสภาพปัญหา และสร้าง

ความตระหนักร่วมกัน มีการปรึกษาหารือและประสานขอความร่วมมือยังครูผู้เกี่ยวข้อง และได้ร่วมกันกำหนดกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องต้องเข้าร่วมศึกษาค้นคว้า ผลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา ทำให้ทราบว่าปัญหาด้านความสะอาดและความรับผิดชอบเป็นประเด็นที่มีความสลับซับซ้อนมาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับปัจจัยและตัวแปรจำนวนมากและไม่อาจแก้ปัญหาลำพังเพียงผู้ใดผู้หนึ่งได้ จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดวิธีการพัฒนาที่สนใจร่วมกัน ได้แก่ การนำเอาหลักสูตรการพัฒนาลักษณะนิสัยตามแนวการศึกษาแบบบาไฮ โดยนำหลักสูตรดังกล่าวมาปรับปรุงพัฒนาแล้วนำมาประยุกต์ใช้ ก่อนการพัฒนาได้มีการประชุมวางแผนปฏิบัติการจัดอบรมครูผู้ร่วมศึกษา จัดให้มีการสังเกตติดตามผลและจัดการประชุมสะท้อนผลเพื่อเรียนรู้ข้อดีและข้อด้อย ของการดำเนินการพัฒนาเพื่อปรับแผนและกลยุทธ์ในการพัฒนา ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาแบบบาไฮ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการมากขึ้น สามารถนำผลการเรียนรู้ และกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นไปใช้กับนักเรียน ให้ครูมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ ค้นพบกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนามากยิ่งขึ้น ส่วนนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ภายหลังที่นักเรียนได้รับการพัฒนาตามแผนการเรียนรู้ และกิจกรรมเสริมประสบการณ์แล้ว ปรากฏว่า มีคุณธรรมจริยธรรมด้านความสะอาด และด้านความรับผิดชอบสูงขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

สิริรัตน์ เฟิงบุญ (2546 : 79-83) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียนด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียน โรงเรียนบ้านหนองยาว อำเภอเบญจลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของเคมมิต และแม็กแท็คการ์ด กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา คือ การเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในกิจกรรมร่วมแรงร่วมใจกิจกรรมใฝ่ทำความดี การศึกษาดูงาน และการมอบหมายงาน นักเรียนกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 152 คน สภาพก่อนการพัฒนา พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนไม่ต่อเนื่อง ขาดระบบการวางแผน การควบคุมกำกับที่ดี นักเรียนขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบ ประพฤติตนไม่เหมาะสม แต่งกายไม่เป็นระเบียบไม่รับผิดชอบ ไม่ประหยัดในการใช้สิ่งของ ขาดความซื่อสัตย์ ไม่เข้าแถวรับบริการ ขาดระบบการควบคุมดูแลจากครูอย่างใกล้ชิด

หลังได้ดำเนินการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การเน้นการมีส่วนร่วม โดยใช้กิจกรรมร่วมแรงร่วมใจ กิจกรรมใฝ่ทำความดี กิจกรรมย่อยโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การมอบงานให้รับผิดชอบเป็นกลุ่มกิจกรรมศึกษาดูงาน และการประชุมอย่างเป็นทางการ ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในวงรอบ ที่ 1 พบว่า นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบวินัยมากขึ้น มีการเข้าแถวรับบริการมีการทำความดีอยู่เสมอ อารมณ์ร่าเริงแจ่มใส ไม่เอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง โดยมีประเด็นที่ต้องพัฒนาในวงรอบที่ 2 คือการใช้สิ่งของเครื่องใช้ไม่ประหยัด ขาดวินัย และขาดความรับผิดชอบ โดยใช้กลยุทธ์การศึกษา

ดูงาน การมอบหมายงาน พบว่า ด้านมาตรฐานผู้เรียนโดยรวมนักเรียนปฏิบัติในทุกตัวบ่งชี้เฉลี่ย 82.75 ส่วนที่ไม่ปฏิบัติ เฉลี่ยร้อยละ 17.25 นับว่าปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนที่ยังเป็นปัญหา ครูทุกคนต้องเอาใจใส่รับผิดชอบ และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเน้นการทำงานเป็นทีม มีการกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนทุกชั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตาม และการประเมินผล ตลอดจนต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เอาใจใส่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ มีแผนการพัฒนาที่ชัดเจนครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ความต้องการของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งทุกฝ่ายต้องเข้าใจตรงกันในรายละเอียดของแนวปฏิบัติ มีการจัดเก็บระบบข้อมูลสารสนเทศเป็นรายบุคคล มีการประเมินผลและรายงานผลให้ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทราบและนำผลมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ปรีชา ริโยธา (2546 : 118-120) ได้ทำการศึกษาพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โครงการพัฒนาจิตในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอยะยี่ จังหวัดมหาสารคาม ปรากฏผลดังนี้

1. ก่อนการพัฒนานักเรียนขาดวินัยเพราะครูขาดทักษะด้านเทคนิค วิธีการกระบวนการในการถ่ายทอด ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ทำให้นักเรียนประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสภาพการเป็นนักเรียน ชอบแต่งกายผิดระเบียบ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ขาดความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่ประหยัดในการใช้ทรัพย์สิน และการอดออม ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนเป็นอย่างมาก

2. กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนา คือ การฟังธรรมสวณะทุกวันพระ โดยแต่ละวันพระจะให้พระท่านได้เทศนาสั่งสอนถึงประโยชน์จากการมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อส่วนรวม และกิจกรรมการฝึกอบรมพัฒนาจิตตามโครงการพัฒนาจิตเพื่อมุ่งหวังให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าและกลุ่มเป้าหมายได้ซาบซึ้งในรสพระธรรม เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้มีระเบียบวินัย ละเว้นยาเสพติด มีความซื่อสัตย์สุจริตทุกด้าน

3. ผลหลังจากการพัฒนา งานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ครบทั้ง 2 วงจร โดยใช้กลยุทธ์การดำเนินตามกิจกรรมทั้ง 2 ด้านคือ การฟังธรรมสวณะทุกวันพระ และการฝึกอบรมพัฒนาจิตตามโครงการพัฒนาจิตแล้ว ทำให้นักกลุ่มผู้ร่วมศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปสอนสอดแทรกในห้องเรียนได้ ส่วนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในคุณธรรม จริยธรรม ด้านการมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง การมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อส่วนรวม มีความสำนึกในการประหยัดและอดออมมากยิ่งขึ้น

อเนก แท้สูงเนิน (2547 : 68-71) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดของนักเรียน โรงเรียนตลาดไทรพิทยาคม อำเภอยะยี่

จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียน โรงเรียนตลาดโพธิพิทยาคม จำนวน 486 คน ผลปรากฏดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจากผลการวิเคราะห์ปัญหาก่อนการพัฒนา พบว่านักเรียนมีปัญหามากที่สุด ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัด ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข

2. การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนด้านความมีวินัย ความประหยัด และความสะอาด ได้แก่ การประชุมระดมความคิดเห็นคณะวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายการพัฒนา โดยการจัดอบรมผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ จัดให้มีกลุ่มพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จัดให้มีการประชาสัมพันธ์และสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรม การประชุมหัวหน้ากลุ่มเพื่อนำเสนอผลงาน เผยแพร่แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ประสบความสำเร็จ และประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสรุปถึงความสำเร็จและสภาพปัญหาต่างๆ

3. ผลการพัฒนา นักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดสูงขึ้น โดยมีความรับผิดชอบต่อตนเอง มาโรงเรียนทันเวลา มีการรักษาความสะอาด และรู้จักประหยัดทรัพยากรต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า เพราะนักเรียนมีการปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมและรายด้าน อยู่ระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความประหยัด ด้านความมีวินัย และด้านความสะอาด ซึ่งถือว่านักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 ด้านสูงขึ้น

สุปรียา คิ้ววังหิน (2547 : 88) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 ในวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนใน 5 องค์ประกอบ คือ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ และด้านความอดทนของกลุ่มตัวอย่าง 228 คน จะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาทางสังคมที่เกิดจากเยาวชนในวัยเรียนได้ ผลปรากฏดังนี้

1. นักเรียนมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นักเรียนเห็นด้วยในระดับพฤติกรรมมากทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย และด้านความอดทน เมื่อจำแนกตัวแปร พบว่า

1.1 นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก

1.2 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก

2. นักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและนักเรียนที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาล มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ระดับมาก และนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีพฤติกรรมดังกล่าวไม่แตกต่างกัน

อันธิกา วงศ์จำปา (2549 : 36-38) การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่มีความถนัดและสนใจ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ดังนั้นการจัดกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่เร้าใจ ทำลายความสามารถของผู้เรียน รวมทั้งมีความหลากหลายเพื่อให้ นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อย่างมีความสุข และเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

สุชนชัย ปานเกลียว (2548 : 68-69) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนชยานุกิจพิทยาคม จังหวัดชัยนาท พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามรูปแบบของผู้วิจัย จำนวน 30 คน ภายหลังจากดำเนินการจัดกิจกรรมแล้ว พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์และผู้ปกครองนักเรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ครบทุกด้านและสรุปว่า ผลของการจัดกิจกรรมเสริมของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้ การจัดกิจกรรมค่ายจริยธรรม กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน กิจกรรมเยี่ยมบ้านพบปะผู้ปกครอง เป็นวิธีการที่ทำให้ นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมดีขึ้น และเป็นแนวทางที่เหมาะสม สามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขวิธีการเพื่อใช้ในโรงเรียนต่อไป

พัชรา บุญเล่า (2538 : 78-79, อ่างในภูษิต ล้ำสมภพ 2550 : 68) พบว่า นักเรียนที่เข้าค่ายจริยธรรมพร้อมทั้งให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ภายหลังจากทดลองมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ การพึ่งพาตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความเสียสละ แตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แบลทและโคลเบอร์ก (Kohlberg.1975 : 52-53; CitingBlatt and Kohlberg.N.d.: unpage) ได้ทดลองพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีอภิปรายกลุ่มในห้องเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 4 ห้องเรียนและแต่ละห้องประกอบด้วยผู้เรียน ซึ่งมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 3 ชั้น คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับ 2-4 การฝึกนั้นใช้วิธีการอภิปรายกลุ่มในหมู่ นักเรียนด้วยกัน โดยใช้สถานการณ์ที่เป็นปัญหาทางจริยธรรม โดยวิธีการอภิปรายกลุ่มนั้น ทำให้กลุ่มทดลองมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเชื่อมั่นได้ และเมื่อทดสอบอีกครั้งหนึ่งหลังการฝึกหนึ่งปี ยังพบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองยังสูงกว่ากลุ่มควบคุม

บิสกินและฮอสกิสสัน (Biskin and Hoskisson. 1977 : 407-415) ได้ทดลองสอนจริยธรรมโดยวิธีจัดโครงการอภิปรายเกี่ยวกับจริยธรรมที่ต้องตัดสินใจยาก จากวรรณคดีและการอ่านเรื่องราว โดยใช้นักเรียนในระดับ 4-5 แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้วจัดกิจกรรมตามแบบวิถีของโคลเบอร์ก จากนั้นก็ทดลองโดยกลุ่มทดลองมีการจัดโครงสร้างการประเมินเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสมมติบทบาทของตนเองไป ส่วนกลุ่มควบคุมปล่อยให้มีการอภิปรายกันไปตามธรรมชาติ จากนั้นทดสอบระดับจริยธรรมในตอนหลัง ผลการวิจัย พบว่า การอภิปรายที่เป็นระบบที่ให้โอกาสผู้เรียนอยู่ในบทบาทในท้องเรื่อง สามารถเปลี่ยนการตัดสินใจจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หมายความว่า ผู้สอนสามารถพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ โดยให้เขามีโอกาสอภิปรายขณะอยู่ในสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้เขาต้องกระทำบทบาทต่างๆ กันมาก

ฟรีเซนต์ ฟอร์ด (Friesen Ford. 1997 : 642-A) ได้ศึกษาเจตคติและความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อระเบียบวินัยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบเจตคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับกฎระเบียบที่ใช้ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมและการได้รับแจ้งก่อนลงโทษนักเรียน ความรุนแรงของการทำดีและการลงโทษ ความเหมาะสมของการลงโทษแต่ละกรณี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านวินัยและต้องการให้ทางโรงเรียนแจ้งทางโทรศัพท์เป็นการเบื้องต้น เมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ขัดขวางการเรียน ขอมรับการลงโทษด้วยวิธีการเฉยเมยเป็นวิธีสุดท้ายในขณะที่ผู้ปกครองจำนวนเท่ากันเห็นว่าควรยกเลิกการลงโทษโดยวิธีนี้ และเห็นว่า การใช้อาวุธ สูดดมสารระเหยและการแสดงความป่าเถื่อนเป็นพฤติกรรมที่ประพฤติด้อย่างร้ายแรง การกีดกันไม่คนอื่นผิดวินัย การแสดงพฤติกรรมหยาบคาย และการเล่นรุนแรงจัดเป็นพฤติกรรมที่ไม่รุนแรง

เฮร์เธอร์ (Herther. 2002 : 1060-A) ได้ทำงานวิจัย เรื่อง เหตุผลทางจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากพื้นฐานการศึกษาที่หลากหลาย พบว่า ประเด็นปัญหาที่ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนวอลดอล์ฟส่งผลต่อการพัฒนาทางจริยธรรม กับทั้งยังมีความไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่จะแก้ไขที่กำลังดำเนินการอยู่โรงเรียนวอลดอล์ฟ เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน แต่โรงเรียนเองก็ยังไม่มีความสนใจในเรื่องนี้ยืนยันในความมีประสิทธิภาพของการพัฒนาทางจริยธรรมนักเรียน การวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสืบสวนสอบสวนในเชิงคุณภาพ และการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อที่จะทราบว่า โรงเรียนในเมืองวอลดอล์ฟ มีคะแนนทางด้านจริยธรรมสูง กว่านักเรียนอื่นที่มีการสอนคุณธรรมทางศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นอย่างเดียวกันกับนักเรียนที่จบจากมหาวิทยาลัยอื่น จากข้อมูลการวิจัยคะแนนทดสอบเหตุผลทางจริยธรรม จะไม่มีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย การพัฒนาทางจริยธรรมดังกล่าว มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับความคิดในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนวอลดอล์ฟ สเตนเนอร์ ซึ่งสรุปผลการวิจัยในเรื่องนี้คือ มีการอภิปรายในประเด็นการนำผลการวิจัยในโรงเรียนวอลดอล์ฟ

เกี่ยวกับการพัฒนา จริยธรรมนักเรียนไปใช้ในโรงเรียนต่างๆ ที่มีสภาพต่างจากโรงเรียนวอลดอล์ฟ โดยให้มีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกในโรงเรียนที่นำวิธีการนี้ไปใช้ เช่น มีการขยายกลุ่มตัวอย่าง มีการนิยามศัพท์การดำเนินการวิจัยใหม่ รวมทั้งการพิจารณาคุณลักษณะของครอบครัวนักเรียนเป็นตัวแปร และมีการทดสอบความเชื่อมโยงระหว่างคุณธรรมจริยธรรม ความนับถือตนเองและจิตสำนึกในด้านจริยธรรมของนักเรียนอีกด้วย

แครนเลย์ (Cranley, 2003 : 1531-A) ได้ทำงานวิจัย เรื่อง ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทยการประพฤติปฏิบัติทางด้านจริยธรรมของนักเรียนประกอบด้วย มาตรการที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมนักเรียน มาตรการที่จะจัดการศึกษา โดยนำเอาจริยธรรมบูรณาการเข้ามากับวิชาอื่น และมาตรการเหล่านี้ จะเกิดผลอย่างไรต่อนักเรียนการวิจัยนี้ กำหนดกรอบความคิดไว้ 6 ด้าน คือ การสอนจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการสอนจริยธรรมในหลักสูตรปกติ การสอนจริยธรรมโดยกำหนดระเบียบ กฎของห้องเรียน การสอนจริยธรรมโดยดำเนินการตามนโยบาย และระเบียบของทางราชการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 6 เดือน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงพบว่า การจัดการศึกษาด้านจริยธรรม โดยผู้บริหาร และครูเน้นการปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลักสูตรพุทธศาสนา โดยเน้นการควบคุมตนเอง การมีส่วนร่วมที่เป็นแบบอย่างให้กับคนอื่นได้ ความดีโดยวิธีการที่นักเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในหลักสูตร สิ่งที่ต้องการปฏิบัติต่อกัน การให้เกียรติคนอื่น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและได้ค้นพบว่าการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาควรบูรณาการคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และปฏิบัติได้ ผู้บริหารและครู นอกจากอบรมสั่งสอน ควรเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรมควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตามแม้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะมีความประพฤติที่เหมาะสมตลอดเวลาแต่นักเรียนส่วนน้อยที่ต่อต้านในการเรียนไม่ยอมเรียน

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศและต่างประเทศ พบว่า นักเรียนมีปัญหาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แตกต่างกันและเหมือนกันขึ้นอยู่กับสภาพบริบทของแต่ละโรงเรียน ส่วนสภาพความรุนแรงของปัญหาจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและช่วงอายุของแต่ละวัยและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพศชายจะมีปัญหาที่ค่อนข้างมากกว่าเพศหญิงการที่จะให้นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรมหรือเหตุผลในการที่กระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น มีวิธีการในการพัฒนานักเรียนอย่างหลากหลายและมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย และจำเป็นต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วม มีบทบาทในการพัฒนานั้นและการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน เพราะนักเรียนเป็นเยาวชนของชาติ ที่จะเป็นตัวแทนในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต หากมีการพัฒนาเยาวชนตั้งแต่ยังเล็ก เป็นการดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้านความมีสัมมาคารวะ

เพราะพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นพื้นฐานของชีวิตที่จะประสบผลสำเร็จทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม
นั่นหมายถึงความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่บรรลุวัตถุประสงค์ คือ บุคคลมีความรู้คู่คุณธรรม
สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข